

Dr. Németh Ernő* – Sárhidai Gyula

A vasúti tüzérség általános jellemzői és egyes típusai II. rész

Az M65-ös vasúti ágyú (az ún. atomágyú)

Az US. Army a II. világháború alatt, több esetben a saját csapatainak tapasztalta a nagy hatótávolságú német vasúti lövegek hatékony rombolását, ezért elhatározták egy ehhez hasonló eszköz legyártását. A háború végén az amerikai haderő igyekezett a lehető legtöbb német mérnököt és fegyvert összegyűjteni, majd ezek segítségével, ezekből kiindulva hozták létre saját típusaikat. Az új vasúti löveget is a német Krupp K5-ös vasúti löveg zsákmányolt példányára alapján építették.

A fejlesztése már 1944-ben megkezdődött, az Ordnance Department végezte a tervezést, legyártásával a Picatinny Arsenal műveket bízták meg.

A vállalat 1950-ben készítette el az M65 jelzésű löveget, amelyet az Atomic Annie névre kereszteltek (mivel a löveget a későbbiekben atomtöltettel rendelkező speciális lőszer kilövésére is alkalmassá kívánták tenni). A név maga is utalás volt a német K5-ös vasúti lövegre (amelyet a német haderő az olasz Anzio városa mellett vetett be, emiatt az eszközt a szövetséges hatalmak Anzio Annie néven ismerték.)

Az Atomic Annie készítői átvették a K5-ös löveg főbb szerkezeti megoldásait és ürméretét is. Korai megnevezése nehéz gépvontatású ágyú volt, ugyanis az M65-ös – egy-egy M-249-es, illetve M-250-es kerek jármű segítségével közúton is közlekedhetett –, mégis inkább vasúton közlekedő eszköz, lényegében vasúti löveg volt. Összesen 20 db M65-ös épült 800 000 dolláros darabonkénti áron. Koreában és az európai NATO-államokban is teljesített szolgálatot. 1963-ban vonták ki a hadrendből.

Európában a 7. amerikai hadsereg tartotta hadrendben, Ázsiában a Dél-Koreában állomásozó amerikai megszálló

3. táblázat. Az M65-ös vasúti ágyú főbb műszaki adatai

Név	M65 Atomic Annie
Típus	nehéz gépvontatású ágyú
Löveg	280 mm; L/46-os T131, bölcsőben
Teljes tömeg	78 000 kg
Tüzelőállásban a tömeg	42 638 kg
Hosszúság	26,0 m (vasúti)
Szélesség	3,12 m
Magasság	3,20 m
Csőemelkedés	-0° +55°
Oldalirányzás	15° finom / 360° forgatásos
Kezdősebesség	762 m/s
Lőtávolság	28,5 km, max. 30 km
Lövedék-tömeg	272,2 kg 450 kg (nukleáris)
Kezelőszemélyzet	7 fő

csapatok. Ezek a kommunista erők sakkban tartására szolgáltak.

Az M65-ös központi eleme a T131-es löveg volt. A löveg tüzelhetett hagyományos, HE (nagy robbanóerejű) lőszerrel, illetve a W9-es és W19-es nukleáris lőszerrel is. A tüzeléskor fellépő jelentős erők miatt az M65-ös löveget

nagy méretű csillapító és helyretolószerkezettel építették, valamint a csövet tartó bölcső is robusztus volt.

A 78 000 kg-os M65-ös lövegnél a löveget és a talprészt általában speciális vasúti kocsin szállították, majd előre elkészített lóállásban helyezték el. Az Atomic Annie első atom-lövészetére 1953-ban került sor a Nevada sivatagban, amikor egy M65-ös löveg kilőtt egy nukleáris lőszerrel. Ez volt az első eset a világon, amikor hagyományos, csöves tüzérségi eszköz nukleáris töltettel tüzel.

Az M65-ös sikeresen célba juttatta az „atom-lőszer”, amely 19 másodperccel a tüzelés után robbant fel, mintegy 10 km-es távolságban. A lőszer 15 kilotonnás ha-

9. ábra. Az M 65-ös vasúti ágyú (ún. atomágyú) lafetan áll a lőtéren

* A hadtudományok kandidátusa, címzetes főiskolai tanár, Magyar Logisztikai Egyesület

10. ábra. Az M 65-ös vasúti ágyú hátsó-oldalnézetből

tőerejű volt, ez közel azonos a Hirosimára ledobott atom-bomba erejével. Végül a hadvezetés belátta, hogy ezeket a lövegeket nem lehet nukleáris lőszerrel kombinálni és az ilyen programokat leállították. Ennek ellenére az M65-ösöket csak tízévesi szolgálat után, 1963-ban vonták ki végleg a szolgálatból.

(Meg kell állapítanunk, hogy ez a helyzet az 1970-es évek közepéig fennállt, de később a hosszú csövű M107-es 175 mm-es, az új 155 mm-es M109A3-as és 210 mm-es M110A2-es lövegek már rutinszerűen alkalmasak voltak miniatürizált nukleáris lőszerrel kilövésére. Ezekből az M109-es és M110-es változatok ma is hadrendben állnak, vasúti löveg azonban több nem épült.)

A BRIT BL 18 INCH-ES Mk. I. VASÚTI TARACK

A legnehezebb brit vasúti löveget még az I. világháború során tervezték, a nyugati front tapasztalatai alapján. Ez a legnehezebb brit vasúti ágyú lett volna, de késve készült el, és csak 1920-ban került szolgálatba.

Megnevezése Ordnance BL 18 inch Mk. I. tarack, vasúti járművön. Az Elswick Ordnance Company, Royal Gun Factory gyára építette meg, de 1925-ig csak 5 db cső készült el. Ebből 2 db komplett vasúti aléptímenyt kapott, 3 cső tartalék maradt.

11. ábra. A BL 18 inch Mk. I típusú brit vasúti löveg tüzelőállásban, gyakorlaton

12. ábra. Hadgyakorlaton a brit löveg, tüzelés közben

Az I. világháború után nem volt szerepük a relatív rövid hatótávolságú, de nehéz fegyvereknek és tartalékba kerültek egy raktárban. A II. világháború elején két vagonjára régebbi 343 mm-es (13,5 inch) ágyúkat szereltek fel. Ezekkel el lehetett érni a francia szigeteket a La Manche csatornában, amelyeket a német erők megszálltak.

4. táblázat. A 18 inch Mk. I. vasúti tarack főbb műszaki adatai

Cső űrmérete	452,2 mm; L/36 -0°
Csőemelkedés	+40°
Oldalirányzás	+4°
Tömege tüzelőállásban	254,436 kg
Cső tömege	86,000 kg
Cső hossza	16,46 m
Lövedék tömege	1134 kg
Kezdősebesség	573 m/s
Max. lőtávolság	20 390 m
A vasúti lafeta	azonos a 356 mm-es Mk. III. (Royal Gun Factory) vasúti ágyúéval

13. ábra. A szovjet TM-3-12 típusú vasúti löveg 1938-ban épült, a lebontott IMPERATOR ALEKSZANDER III. csatahajó 305 mm-es L/52-es lövegeinek felhasználásával

1940-ben 1 db 457 mm-es (18 inch) tarackot felszereltek egy vasúti járműre, amely az I. világháborúban egy 355,6 mm-es (14 inch) löveget hordozott. Ez Boche Buster néven a Kent megyében fekvő Bishopsbourne mellett került állásba, az Elham to Canterbury Line vonal részeként. Partvédelmi lövegként működött, egy lehetséges német partraszállás ellen. A löveg nem volt képes a La Manche csatorna felett átlőni, és akcióban egyetlen lövést sem adott le. 1945 után kivonták, majd lebontották.

A SZOVJET TM-3-12 TÍPUSÚ VASÚTI LÖVEG

Az I. világháború alatt számos vásárolt francia és brit vasúti löveg került a cári hadsereghez. 1920 után csak 3 db modernnek nevezhető TM-3-12 jelű 305 mm-es vasúti löveg épült a Kirov fegyvergyárban.

Ezekhez az 1916 októberében a szevasztopoli kikötőben belső lőszerraktár robbanástól elsüllyedt IMPERATRITSA MARIYA nevű csatahajó kiemelt 305 mm-es ágyúit használták fel.

Csak az 1939-40-es szovjet- finn háborúban vetették be ezeket, az 1940-ben megszállt finn Hanko félszigeten berendezett szovjet tengerészeti bázist védték. 1941. június 22-től decemberig folytak ott harcok, akkor az életben maradt szovjet tengerészeket kivonták. Itt a lövegeket megrongálták.

14. ábra. Az M 65-ös „atomágyú” a nevadai kísérleten, nukleáris lőszerral

(Fotók a szerzők gyűjteményéből.)

1942-ben finn szakértők a vasúti lövegeket a kikötőben visszahagyott régi orosz IMPERATOR ALEKSZANDER III. sorhajó alkatrészeivel kijavították, illetve helyreállították.

1944 végén újra szovjet kézbe kerültek, 1991-ig bevethető állapotban voltak. 1999-ben kivonták őket a fegyverzetből, így ezek az Obukhov gyártású lövegek voltak az utolsó ilyen operatív fegyverek a világon.

5. táblázat. A TM-3-12-es vasúti löveg főbb műszaki adatai

Fegyver típusa	305 mm-es L / 52 Obukhov löveg
Össztömeg	340 000 kg
Tüzelőállásban a löveg	145 000 kg
Gránát-tömeg	375 kg; 405; 446; 471 kg
Kezdősebesség	762-853 m/s
Lőtávolság	29 340 m

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Hadtörténeti Közlemények, 1985.2. szám;
2. Műszaki Szemle, 1926. 7-8. szám;
3. Kriegsarchiv, Wien, EBB egyes iratai;
4. Rutzenhoffer; Das Kriegseisenbahnwesen, Konkrété Kriegsvorsorge. Militarwissenschaftlichen und technischen Mitteilungen, 1928. Heft: 14.;
5. Kéri Kálmán – Dr. Németh Ernő: Az Osztrák-Magyar Monarchia vasúthálózatának katonai alkalmazása az első világháborúban. Az MH Közlekedési Szolgálatfőnökség kiadványa. 1991.;
6. Deutsche Eisenbahngeschütze, Gerhardt Taube, Motorbuch Verlag. 1985.;
7. Christian Zentner: Lexikon der Zweiten Weltkrieges, Pawlak, Herrsching 1977.;
8. Look Magazin no. 40, 78. o.;
9. Eisenbahn-Journal 4/1982. sz.;
10. Stefan Pataj: Artyleria Ladowa 1871-1970. MON, Warszawa, 1975.;
11. Franz Kosár: Schwere Geschütze und Eisenbahngeschütze, Bemard & Graefe Verlag, München, 1978..